

[Etusivu](#) > Muut olennaiset valituksia ja muutoksenhakukeinoja ympäristöasioissa koskevat säännöt

Muut olennaiset valituksia ja muutoksenhakukeinoja ympäristöasioissa koskevat säännöt

Kun yksityinen henkilö haluaa saattaa toisen yksityisen toimijan noudattamaan ympäristöllisiä velvoitteitaan, on hänen tavallisesti helpointa olla yhteydessä toimivaltaiseen kunnalliseen tai valtion viranomaiseen hallintopakkoa koskevan vaatimuksen tekemiseksi. Julkisoikeudellisten velvoitteiden yksityinen valvonta ja täytäntöönpano ei ole mahdollista, eli yksityishenkilöt eivät voi suoraan tuomioistuimessa vaatia toista yksityistä toimijaa vastaamaan julkisoikeudellisten ympäristöllisten velvoitteiden rikkomuksista.

Hallintopakkoa koskeva vaatimus tulee tehdä toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle, joka yksilöidään yleensä sovellettavaksi tulevassa substanssilaisissa tai kunnallisen viranomaisten osalta lain nojalla annetuissa kunnallisissa määräyksissä. Näin ollen esimerkiksi ympäristönsuojelulaisissa (YSL) säädetään toimivaltaisesta valtion valvontaviranomaisesta sekä kunnan velvollisuudesta määrätä jokin toimielimistään toimimaan paikallisena valvontaviranomaisena. Ympäristöasioissa ELY-keskus (elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus) toimii yleensä valtion valvontaviranomaisena.

Substanssilaisissa määritellään valvontaviranomaisen käytössä olevat hallintopakkokeinot, eli viranomaisen toimivalta käyttää hallinnollisia pakkokeinoja lain säännöksiä rikkonutta kohtaan. Tapauksesta riippuen keinoihin voi kuulua esimerkiksi määräysten antaminen luvan noudattamisen varmistamiseksi tai ympäristölle aiheutuneen vahingon ehkäisemiseksi tai ennallistamiseksi taikka luvan peruuttaminen. Valvontaviranomainen voi yleensä tehostaa antamaansa määräystä uhkasakkolain mukaisella uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella (katso esimerkiksi YSL 184 §). Periaatteessa kuka tahansa voi olla yhteydessä viranomaiseen ja ilmoittaa mahdollisista ympäristölainsäädännön rikkomuksista. Vireillepano-oikeus hallintopakkoasiassa riippuu sovellettavasta substanssilaisesta. Esimerkiksi YSL:n mukaan vireillepano-oikeus on asianosaisilla, ympäristöjärjestöillä, tietyillä kunnan ja valtion viranomaisilla sekä saamelaiskäräjillä (186 §).

Jotta tuomioistuin voi määrätä viranomaisen ryhtymään toimenpiteisiin, tulee yleensä olla ensin kyseisen viranomaisen tekemä ensimmäisen asteen päätös. Vain tätä päätöstä koskevan muutoksenhaun yhteydessä hallintotuomioistuin voi antaa sitovia määräyksiä täytäntöönpanosta. Jos muutoksenhaku hallintopäätökseen ei ole mahdollista viranomaisen passiivisuuden vuoksi, on mahdollista tehdä hallintokantelu (hallintolain 8 a luku). Hallintokantelun voi tehdä toimintaa valvovalle kunnan tai valtion viranomaiselle taikka kahdelle ylimmälle laillisuusvalvojalle, eli eduskunnan oikeusasiamiehelle tai oikeuskanslerille. Valvova viranomainen voi hallintokanteluasiassa antamassaan ratkaisussa kiinnittää valvottavan huomiota hyvän hallinnon vaatimukseen tai saattaa tämän tietoon käsityksensä lain mukaisesta menettelystä. Jos tätä ei pidetä riittävänä, valvottavalle voidaan antaa huomautus, jollei kantelun kohteena oleva teko luonteensa tai vakavuutensa perusteella anna aiheutta ryhtyä toimenpiteisiin muun laissa säädetyn menettelyn käynnistämiseksi. Ylimmät laillisuusvalvojat antavat ratkaisuja niille tehtyihin kanteluihin ja niillä on toimivalta antaa huomautuksia sekä määrätä poliisi- tai esitutkinnan suorittamisesta. Laillisuusvalvojat voivat myös ottaa asioita käsiteltäväksi omasta aloitteestaan ja tehdä tarkastuksia (katso laillisuusvalvojista myös kappale 1.3).

Riippumatta siitä, onko julkista velvoitetta koskeva tai muu hallintopakkoasia tullut vireille yksityisen vaatimuksesta tai viranomaisen omasta aloitteesta, asiassa annettuun päätökseen voi yleensä hakea muutosta tavanomaiseen tapaan. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi toiminnanharjoittaja voi hakea muutosta viranomaisen päätökseen määrätä kyseinen toiminnanharjoittaja korjaamaan lupamääräysten vastainen tilanne, kun taas päätökseen olla määräämättä toiminnanharjoittajaa korjaaviin toimenpiteisiin voi hakea muutosta muu asiaan osallinen taho (esimerkiksi hallintopakkoasian vireille pannut ympäristöjärjestö). Valitusoikeudesta säädetään sovellettavassa substanssilaisissa, kuten yleensä. Useimmissa tapauksissa ainakin niillä naapureilla ja ympäristöjärjestöillä on valitusoikeus, jotka ovat olleet osallisina menettelyn aikaisemmissa vaiheissa.

Valvontaviranomaisten tulee tehdä ilmoitus ympäristölainsäädännön vastaisesta teosta tai laiminlyönnistä poliisille esitutkintaa varten, ellei tekoa ole pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä. Rikoslain (39/1889) 48 luvussa säädetään ympäristörikoksista tuomittavista rangaistuksista. Rikoslain 40 luku koskee virkarikoksi, millä

voi olla merkitystä tehokkaan oikeussuojan saatavuuden turvaamisen kannalta. Kansallisessa lainsäädännössä ei ole säädetty viranomaisille tai virkamiehille tuomittavista rangaistuksista erikseen oikeussuojan saatavuuteen liittyvien laiminlyöntien osalta.

Poliisilla on velvollisuus antaa virka-apua ympäristöviranomaisille viranomaisen tai tuomioistuimen päätöksen noudattamisen varmistamiseksi, jos päätös on lainvoimainen (tarkoitetaan, että siihen ei voi hakea muutosta tavanomaisin muutoksenhakekeinoin).

Myös yksityisoikeudellisten ympäristövastuiden toimeenpano pakkokeinoin on mahdollista. Korvausta ympäristössä tapahtuneesta häiriöstä aiheutuneesta vahingosta, kuten vahingosta omaisuudelle tai terveydelle taikka taloudellisesta vahingosta, voi vaatia käräjäoikeudessa. Tällaisista yksityisoikeudellisista vahingoista säädetään laissa ympäristövahinkojen korvaamisesta (737/1994), jonka lisäksi niihin sovelletaan myös yleistä vahingonkorvauslakia (412/1974). Ensiksi mainittu laki kattaa myös kustannukset niistä tarpeellisista toimenpiteistä, joihin joku on ryhtynyt itseään koskevan ympäristövahingon uhan torjumiseksi tai vahingoittuneen ympäristön palauttamiseksi ennalleen. Tämä tarkoittaa, että vahinkoa kärsineen on mahdollista saada tuomioistuimelta velvoittava tuomio omaisuutensa kunnostamisen aiheuttamista kustannuksista ilman, että ensin vaatii viranomaista antamaan määräyksiä esimerkiksi alueen kunnostuksesta. Muutamia harvinaisia poikkeuksia lukuun ottamatta yksityishenkilöt eivät voi muutoin saada korvausta yleiselle ympäristöedulle aiheutuneista vahingoista. Tiettyihin toimintoihin ja tilanteisiin, kuten maa-ainesten otosta tai lupapäätöksellä sallitusta vesien pilaantumisesta aiheutuneeseen haittaan, sovelletaan erityisiä korvausmenettelyä koskevia säännöksiä, jotka syrjäyttävät yleisen korvaussääntelyn. Toiminnanharjoittajaa sitovia määräyksiä ei voi yleensä vaatia suoraan tuomioistuimessa; hallintopakomenettelystä tulee ensin olla yhteydessä toimivaltaiseen valvontaviranomaiseen.

Toisaalta korvausta julkista valtaa käytettäessä aiheutuneista vahingoista voi tietysin edellytyksin vaatia vahingonkorvauslain nojalla suoraan tuomioistuimessa. Jos vaatimuksia esitetään valtiolle tai kunnalle liittyen niiden harjoittamaan toimintaan, sovelletaan luonnollisesti samoja menettelysääntöjä kuin yksityisten toiminnanharjoittajien osalta.

Rikosoikeudellisessa menettelyssä yleisen syyttäjän tulee vahinkoa kärsineen sitä pyytäessä ajaa vahingonkorvausvaatimusta hänen puolestaan. Tämä oikeudellinen apu on maksutonta, ja syyttäjä voi kieltäytyä ajamasta vaatimusta vain, jos vaatimus on ilmeisen perusteeton tai sen ajamisesta aiheutuisi olennaista haittaa rikosasian käsittelylle. Vahinkoa kärsineellä on myös toissijainen syyteoikeus. Toisin sanoen asianomistaja saa itse nostaa syytteen rikoksesta ja viedä asian tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos virallinen syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta.

Valtakunnallisesti osa syyttäjistä on nimetty ympäristöasioihin keskittyviksi erikoissyyttäjiksi, jotka voidaan tarvittaessa määrätä toimimaan tietyissä jutuissa myös oman toimialueensa ulkopuolella.

Valtakunnan vahingonkorvauslainsäädäntöä sovelletaan myös Ahvenanmaan maakunnan alueella. Myös periaatteet hallintopakkoa koskevan vaatimuksen esittämisestä viranomaiselle vastaavat edellä kuvattua. Maakunnassa valvontaviranomaisina toimivat pääasiassa Ahvenanmaan ympäristön- ja terveydensuojeluviranomainen, maakuntahallitus ja kuntien rakennusvalvontaviranomaiset.

■ Päivitetty viimeksi: 22/07/2021

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät asianomaiset jäsenvaltiot. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Euroopan komissio ei ole vastuussa tässä asiakirjassa esitetystä tai mainituista tiedoista. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.